

การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการจับ การค้น ตามกฎหมายในประเทศไทย

การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของไทยฉบับต่าง มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบไว้ 2 ประการ คือ

(1) วางหลักประกันอย่างกว้าง ๆ ไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยตรง
เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งมีบทบัญญัติในมาตรา 31 ดังนี้

บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย

การจับกุมคุมขังหรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ผู้ที่ถูกจับกุมหรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับแจ้ง เหตุ พร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควร ในการที่ถูกจับหรือถูกตรวจค้นโดยไม่ชักช้า และผู้ถูกคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังเองก็ดี พนักงานอัยการก็ดี บุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ดี มีสิทธิร้องทูลศาลท้องที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาาคคืออาญาว่าการคุมขัง เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้อง เช่นว่านี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้ถูกคุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้ถูกคุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขัง เป็นการชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 29 และฉบับปี
พุทธศักราช 2517 มาตรา 33 มีบทบัญญัติอย่างเดียวกันกับมาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492

(2) มิได้ให้หลักประกันไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่อิงหลักประกันตามกฎหมายอื่น
เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช
2495 มาตรา 27 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย การจับกุม คุมขัง หรือ
ตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน คือพุทธศักราช 2521 ก็มีบทบัญญัติ
เช่นเดียวกันโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 28 ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย การจับกุม
คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล ไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ
ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การคุ้มครองตามกฎหมายอื่น

เนื่องจากรัฐธรรมนูญหลายฉบับรวมทั้งฉบับปัจจุบัน มิได้ให้หลักประกันคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชนในสวนนี้ไว้โดยตรง แต่ได้โยงไปหาบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ซึ่ง
ก็ได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก จึงจำเป็นจะต้องวิเคราะห์บทบัญญัติ
ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อพิจารณาเห็นว่า กฎหมายนี้ได้วางหลักประกัน
ไว้มากน้อยเพียงใด

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่าง
กว้าง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า ได้ให้หลักประกันไว้พอสมควร เพราะการจับกุม ตรวจค้น
นั้นจะกระทำโดยอำเภอใจมิได้ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในมาตราต่าง ๆ หลายมาตรา
ด้วยกัน

เช่น ตามมาตรา 59 วรรค 2 ในกรณีที่มีผู้ร้องขอให้ออกหมายจับ "เจ้าพนักงานหรือศาล
ผู้ออกหมายจะต้องสอบไปปรากฏเหตุผลสมควรที่จะออกหมายนั้นเสียก่อน" มาตรา 66
วางหลักไว้ว่า เหตุที่จะออกหมายจับได้คือ "(1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัย โดยมีเหตุอันควร.....
เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง (2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัย โดยมีเหตุอันควร....
มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป" มาตรา 78 ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือ
ตำรวจที่จะจับโดยไม่มีหมายได้ ในกรณีที่ "(2)...พบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัย
ว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการ
กระทำความผิด (3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว และจะหลบ
หนี" ในกรณีนี้มาตรา 69 ครอบคลุมถึงเหตุที่จะออกหมายค้นไว้ว่า "(2) พบและ
ยึดสิ่งของซึ่ง..... มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด"
มาตรา 92 ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจค้นในที่สาธารณะโดยไม่มีหมายค้น
ในกรณีที่ "(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมี
เหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่า ได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่สาธารณะนั้น" ในกรณีค้นในที่สาธารณะ-
สถาน มาตรา 93 ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจเป็นผู้ค้น "ในเมื่อมีเหตุอันควร
สงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่ง
ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด"

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปก็คือว่า การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาได้วางหลักประกันไว้ในกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนั้น จะถือได้ว่าประชาชนมีหลักประกัน
จากการถูกจับกุม และตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมได้มากน้อยเพียงใด การพิจารณาปัญหานี้คงจะ
ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางมาตรการให้มีการ
ควบคุมการใช้อำนาจในการจับกุมและตรวจค้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่ว่า ะจับกุม

ตรวจค้นนั้นจะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่มีเหตุอันควร" มากน้อยเพียงใด

ในการพิจารณาปัญหานี้ จะต้องแยกมาตรการในการควบคุมออกเป็น 2 ขั้นตอน

(1) มาตรการควบคุมก่อนมีข้อจับกุมตรวจค้น วัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาความอาชญาได้บัญญัติมาตรการนี้ไว้ในมาตรา 58 มาตรา 66 และมาตรา 69 กล่าวคือ

(1) มาตรา 58 เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจออกหมายอาชญาได้ภายในเขตอำนาจทั้งหมดไปนี้

(1) ถ้าเป็นหมายจับผู้ต้องหาที่มีอยู่ในอำนาจศาล ได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

(2) ถ้าเป็นหมายจับจำเลยหรือผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจศาล ได้แก่ศาล

(3) ถ้าเป็นหมายค้น ได้แก่ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

(4) ถ้าเป็นหมายขัง จำคุกหรือปล่อย ได้แก่ศาล

มาตรา 66 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือจำเลยเป็นผู้ที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

(2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือที่จำเลยถูกฟ้องนั้น มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป

(3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีขอแก้ตัวอันควรก็ได้หนีไปก็ได้ มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้

(4) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกปล่อยชั่วคราว ไม่สามารถทำสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงกว่าเดิมหรือหาหลักประกันมาเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115

มาตรา 69 เหตุที่จะออกหมายค้นได้มีดังต่อไปนี้

(1) เพื่อพบและยึดสิ่งของ ซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใตส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณา

(2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้ เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

(3) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมีขอตัวตามกฎหมาย

(4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ

(5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา หรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

(5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา หรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

(5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา หรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

ในมาตรา 66 และมาตรา 69 ได้ระบุเหตุที่จะออกหมายจับไว้ในกรณีต่าง ๆ กัน และใน
 มาตรา 58 ได้ระบุถึงตัวบุคคลผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย กล่าวคือ ในอนุมาตรา (1)
 ระบุไว้ว่าหากเป็นการจับผู้ต้องหาที่มีอยู่ในอำนาจศาล ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
 ชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจออกหมายจับ และอนุมาตรา (3) ได้ระบุไว้ว่า หากเป็นการค้นหาค
 ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจออกหมายจับ

การที่มีบทบัญญัติให้กองมีการออกหมายจับ หมายค้น ก่อนการจับกุมและตรวจ
 ค้นนั้น โดยหลักการแล้วถือว่าเป็นมาตรการที่ช่วยในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
 ให้พ้นจากการจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะมีผู้ทำหน้าที่ช่วยกลับ
 กรองกั้นแต่ในขั้นตอนก่อนการจับกุมและตรวจค้น เพื่อให้เป็นที่แน่นอนว่าการจับกุมและตรวจ
 ค้นนั้นมิได้กระทำไปโดยพลการ แต่ได้ดำเนินการอย่างสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้
 ระบุไว้ที่ต่าง ๆ หลายแห่งว่าจะต้อง "มีเหตุอันควร" ในการจับกุมและตรวจค้นนั้น

อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 ดังกล่าว คือการที่ยอมให้ตำรวจสามารถออกหมายให้ตำรวจด้วยกันเองได้ ซึ่งทำให้คุณค่า
 ของหมายลดความสำคัญลงไปมาก เพราะตำรวจออกหมายและตำรวจทำ เนินการจับกุมเป็น
 องค์การฝ่ายเดียวกัน การวินิจฉัยขอเท็จจริงต่าง ๆ อาจจะขาดความเป็นกลางลงไปได้เป็น
 อย่างมาก เพราะตำรวจต่างมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือต้องการจะปราบปรามอาชญากรรม
 ให้สำเร็จลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางฝ่ายผู้จับและฝ่ายผู้ถูกหมาย ซึ่งอาจทำให้การพิจารณา
 ขอเท็จจริงที่ว่ามี เหตุอันควร สงสัยที่จะจับกุมหรือตรวจค้นหรือไม่นั้นหะหลวมหรือขาดความ
 เที่ยงธรรมลงไปได้มากทีเดียว

(2) มาตรการควบคุมหลังจากลงมือจับกุมตรวจคนแล้ว

ในบางกรณี การจับกุมตรวจคนอาจจะต้องรีบดำเนินการ เพราะเป็น เรื่องฉุกเฉิน ไม่อาจที่จะรอให้มีการออกหมายล่วงหน้าได้ เพราะฉะนั้น มาตรการควบคุม หลังจากการจับกุมตรวจคนได้ผ่านพ้นไปแล้ว จึง เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะหากปรากฏ ว่าการจับกุมและตรวจคนที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ กระทำไปโดยปราศจาก " เหตุอันควร " ก็ต้องมีวิธีการในการ เยียวยาแก้ไขเพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมแก่ผู้ถูกลงละเมิด มาตรการควบคุมต่าง ๆ หลังจากการจับกุมตรวจคน จึง เป็นการ แก้ไขปัญหาประการหนึ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาได้วางมาตรการดังกล่าวนี้ไว้หลาย ประการด้วยกัน ดังนี้

(1) การยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยให้พ้นจากการควบคุมโดยมิถกกฎหมาย ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา ๑๐ ซึ่งบัญญัติว่า

เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกควบคุมหรือซึ่งโดยมิถกกฎหมาย หรือ ถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล บุคคลเหล่านี้มีอำนาจยื่นคำร้องขอศาลขอให้ปล่อย คือ

- (1) บุคคลที่ถูกเข้า เช่นนั้น
- (2) สามีภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง
- (3) พนักงานอัยการ
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือพัศดี

เมื่อได้รับคำร้องดังนั้น ให้ศาลหมายเรียกเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นซึ่งก่อให้เกิดการควบคุม ชัง หรือจำคุกและผู้ที่ถูกควบคุม ชัง หรือจำคุกมาพร้อมกัน ถ้าเป็นที่พอใจศาลว่าการควบคุมหรือการชังนั้นผิดกฎหมาย หรือการจำคุกนั้นผิดจากคำพิพากษาแล้ว ก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้นั้นไป

การควบคุมโดยผิดกฎหมายตามมาตรา 90 อาจจะเป็นผลมาจากการจับกุม และตรวจคนผิดกฎหมายก็ได้ กล่าวคือผู้ที่ถูกแกลงจับหึ่ง ๆ ที่เขาเป็นคนบริสุทธิ์ก็อาจจะถูกควบคุมตัวไว้ เพราะฉะนั้นบทบัญญัติในมาตรา 90 จึงเป็นมาตรการประการหนึ่งในการเยียวยาผู้ที่ถูกจับกุมและตรวจคนโดยไม่ชอบธรรม (1)

(2) การขอให้ศาลออกหมายชังตามมาตรา 87

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลออกหมายชังผู้ต้องหาตามบทบัญญัติในมาตรา 87 นั้น โดยหลักการแล้วถือว่าเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่งในการควบคุมหลังจากการจับกุม ตรวจคน เพราะหากศาลเห็นว่าการจับกุมตรวจคนนั้นไม่ชอบธรรม เช่น คนบริสุทธิ์ถูกแกลงจับกุม ศาลก็มีอำนาจที่จะไม่ออกหมายชังผู้ต้องหาซึ่งมีผลให้ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาผู้นั้นไป

(3) การที่ศาลไม่ยอมรับฟังพยานที่ได้มาจากการจับกุมและตรวจคนที่ไม่ชอบด้วย

กฎหมาย

มาตรา 226 บัญญัติว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้าง เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้อง เป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจมีค้ำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน

(1)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวได้ ซึ่งการปล่อยชั่วคราวนี้ อาจมีผลเป็นการควบคุมการจับกุมคนที่ไม่ชอบได้ อีกทางหนึ่ง แต่โดยที่การปล่อยชั่วคราวนี้ กฎหมายคำนึงถึง เหตุที่จะหลบหนีหรือไม่เป็นประการสำคัญ แม้จะเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำผิดจริง ก็อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ ดังนั้น จึงแตกต่างกับกรณีตามมาตรา 90 ซึ่งถือเป็นมาตรการคุ้มครองผู้ถูกจับกุมและตรวจคนอย่างสมบูรณ์ เพราะผู้ที่บริสุทธิ์เท่านั้นที่มีสิทธิที่จะร้องขอตามมาตรา 90 นี้ได้ แต่ในการปล่อยชั่วคราว ผู้ที่กระทำผิดก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ด้วย

บทบัญญัติดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าหากพยานได้มาจากการ "โดยมิชอบประการอื่น" ก็ไม่อาจอ้าง เป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งพยานวัตถุที่ได้มาจากการจับกุม ตรวจค้น ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ไม่มีหมายจับในกรณีที่มีหมายจับ หรือไม่มีเหตุอันควรในการจับกุม ก็จะถือว่าเป็นพยานที่เสียไป ศาลจะรับฟัง เป็นพยานในคดี เพื่อใช้ลงโทษจำเลยมิได้

มาตราดังกล่าว ถือกันว่าเป็นมาตรการในการควบคุมการจับกุมและตรวจค้น ที่ไม่ชอบธรรมขั้นสุดห้าย และเป็น การควบคุมโดยทางอ้อม กล่าวคือ หากศาลไม่ยอมรับฟัง พยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับกุมและตรวจค้นที่ผิดกฎหมาย ก็เป็นที่เชื่อกันว่าอาจมีผล เป็น การกระตุ้นให้ตำรวจลงมือจับกุมและตรวจค้นได้คร่ ะหนักถึงผลเสียหายของการละเมิดกฎหมาย และไม่กระทำการดังกล่าวอีกในอนาคต ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นก็จะอาจมีผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่จะไม่ถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมได้รับการคุ้มครองขึ้นบ้างพอสมควร

การคุ้มครองตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในส่วนนี้มีผลมากยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบข้อบังคับขึ้นมาหลายฉบับ ซึ่งมีวิวัฒนาการดังนี้

- (1) ข้อบังคับฉบับที่ 1 ข้อบังคับฉบับนี้มีชื่อว่าข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ความมุ่งหมายของข้อบังคับฉบับนี้ คือ " เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของ เจ้าพนักงานได้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และยุติธรรมอัน จะก่อให้เกิดหลักประกันคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง"

สาระสำคัญของข้อบังคับฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมอำนาจการจับกุม ของเจ้าพนักงานตำรวจมีดังต่อไปนี้

1. นอกเหนือจากกรณีที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1) และ (2) และการปฏิบัติตามหมายจับของศาล ก่อนที่จะทำการจับกุมหรือออกหมายจับบุคคลใด เจ้าพนักงานจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้เป็นที่แน่ชัด และเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ทั้งนี้ จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

1.1 การจับกุมข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล ให้ขอความเห็นชอบจากอธิบดีกรมอัยการ หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

1.2 การจับกุมข้าราชการประจำในส่วนกลาง หรือผู้ข้าราชการจังหวัด ให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

1.3 การจับกุมข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาค ให้ขอความเห็นชอบจากผู้ข้าราชการจังหวัด หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

1.4 การจับกุมบุคคลนอกเหนือจากกรณีที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1.1, 1.2 และ 1.3

ก. ในกรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากอัยการพิเศษฝ่ายคดีหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากอัยการจังหวัดประจำท้องที่ที่จะมีการจับกุม หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

ขอบังคับฉบับนี้ ประกาศเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2523

(2) ข้อบังคับฉบับที่ 2 หลังจากประกาศข้อบังคับฉบับแรกเพียงไม่กี่วัน กระทรวงมหาดไทยก็ได้ค้อออกข้อบังคับฉบับที่ 2 ขึ้นมาใหม่ โดยประกาศเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2523 เหตุผลในการประกาศข้อบังคับฉบับที่ 2 คือ เพื่อ "ปรับปรุงข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินงานคดีอาญาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"

สาระสำคัญของข้อบังคับฉบับที่ 2 ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมอำนาจการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ มีดังต่อไปนี้

1. ให้ยกเลิกความใน 1 แห่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินงานคดีอาญา พ.ศ. 2523 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

" 1. นอกจากกรณีที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1) (2) และ (4) มาตรา 117 กรณีการปฏิบัติตามหมายจับของศาล กรณีการจับในคดีความผิดลหุโทษ คดีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก และคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท และการจับกุมในกรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่ง ก่อนที่จะทำการจับกุมหรือออกหมายจับกุมบุคคลใด เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอาญา ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

1.1 การจับกุมข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาเทศบาลนคร หรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

1.2 การจับกุมข้าราชการประจำ และสมาชิกสภาท้องถิ่น นอกจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ที่ได้กระทำความผิดในกรุงเทพมหานคร หรือนอกราชอาณาจักร หรือการจับกุมผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับ

มอบหมายก่อน

1.3 การจับกุมข้าราชการประจำ และสมาชิกสภาท้องถิ่น นอกจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ที่ไต่กระทำความผิดในท้องที่จังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ที่ความผิดได้เกิดภายในเขต หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

1.4 การจับกุมบุคคลนอกจากกรณีที่ได้กล่าวไว้ใน 1.1, 1.2, และ 1.3

ก. ในกรุงเทพมหานคร หรือในกรณีไต่กระทำผิดลงนอกราชอาณาจักรให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิดภายในเขต หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

การจับกุมบุคคลตาม 1.4 โดยเจ้าพนักงานตำรวจตั้งแต่ตำแหน่งผู้บังคับการขึ้นไป หากการจับกุมด้วยตนเอง ใ้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อนี้

การจับกุมบุคคลในกรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่งดังกล่าวในวรรคแรก ให้รายงานถึงเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบทราบโดยพลัน"

ข้อบังคับฉบับที่ 2 นี้ แตกต่างจากข้อบังคับฉบับแรกที่ถูกลบเลิกไปดังนี้

1. ขยายอำนาจในการจับกุมโดยไม่ต้องขอ "ความเห็นชอบ" ให้มากขึ้น
กล่าวคือ ตามข้อบังคับฉบับแรกนั้น ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการจับกุมผู้กระทำผิดโดยไม่ต้องขอความเห็นชอบใน 3 กรณีเท่านั้น คือ (1) การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1) (2) การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(2)

(3) การปฏิบัติตามหมายจับของศาล ส่วนข้อบังคับฉบับที่ 2 นี้ ได้ขยายอำนาจในการจับกุมได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบในกรณีดังต่อไปนี้

1.1 การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1)
(2) และ (4)

1.2 การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 ซึ่งได้แก่กรณีที่นายประกันขอให้เจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งหนี หรือจะหลบหนี

1.3 การปฏิบัติตามหมายจับของศาล

1.4 การจับในคดีความผิดลหุโทษ

1.5 การจับในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก

1.6 การจับในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท

1.7 การจับในกรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่ง

1.8 การจับบุคคลซึ่งมิใช่ข้าราชการ โดยผู้จับเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ตั้งแต่ตำแหน่งผู้บังคับการขึ้นไป

2. เปลี่ยนตัวผู้มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบในการจับกุม กล่าวคือ ตามข้อบังคับฉบับแรกได้ระบุให้อธิบดีกรมอัยการ หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนอธิการพิเศษฝ่ายคดี หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนอธิการจังหวัด หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน เป็นผู้ที่มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมด้วย แต่ตามข้อบังคับฉบับที่สอง ได้เปลี่ยนแปลงตัวบุคคลดังกล่าว โดยให้

อำนาจเฉพาะปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแทนนั้น ที่จะมีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุม

3. ข้อบังคับฉบับที่ 3 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2523 กระทรวงมหาดไทย ได้ออกข้อบังคับขึ้นมาอีกหนึ่งฉบับ เพื่อเป็นการแก้ไขข้อยกเว้นเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ที่มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับ โดยมีข้อความ ดังนี้

1. ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคท้ายใน 1 แห่งข้อบังคับกระทรวง-มหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย 1 แห่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523

"ผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับตามข้อบังคับนี้จะมอบหมายเป็นหนังสือให้แก่ผู้ใดก็ได้ โดยให้คำนึงถึงระดับ ตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ที่จะได้รับมอบหมายเป็นสำคัญ"

เนื่องจากข้อบังคับฉบับที่ 3 ได้ให้อำนาจผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมที่จะมอบหมายอำนาจดังกล่าวให้แก่ "ผู้ใดก็ได้" กระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งที่ 735/2523 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2523 เรื่องมอบหมายการให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับบุคคล โดยปลัดกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้บุคคลดังกล่าวไปนี้ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการจับกุม หรือออกหมายจับบุคคลอื่น คือ

1. รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
2. ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
3. อัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
4. ผู้ช่วยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ

5. อัยการพิเศษประจำกรม กรมอัยการ

6. พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา

บุคคลดังกล่าวมีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือการออกหมายจับแทน ปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ทุกคดี เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ ปลัดกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้พิจารณาเอง คือ

1. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.1 ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 เฉพาะข้าราชการการเมืองและสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ
2. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.2 ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 เฉพาะข้าราชการประจำ ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
3. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.4 ก. ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 เฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์
4. ข้อบังคับฉบับที่ 4 ข้อบังคับทั้ง 3 ฉบับใช้มาได้เป็นเวลาพิเศษ ก็ได้มีการออกข้อบังคับฉบับที่ 4 โดยประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2525 โดยมีสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการจับกุม ดังนี้

"ข้อ 1. ให้ยกเลิกความใน 1. แห่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2523 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 1. ในกรณีที่จะออกหมายจับตามมาตรา 66(1) หรือ (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เว้นแต่คดีความผิดลหุโทษ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก และคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วเสนอขอรับความเห็นชอบก่อนดังนี้

ก. ในกรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับกุมตัวตนเองโดยไม่ต้องมีหมายตามความใน มาตรา 78 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากเป็นการจับโดยอาศัยเหตุที่จะออกหมายจับได้ตามมาตรา 66 (1) หรือ (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องได้รับความเห็นชอบก่อน เช่นเดียวกับการออกหมายจับตามวรรคหนึ่ง

การมอบหมายตาม ก. และ ข. ให้ทำเป็นหนังสือโดยคำนึงถึงระดับ
ตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ที่จะได้รับมอบหมายเป็นสำคัญ"

ข้อบังคับฉบับที่ 4 นี้ ใ้เจ้ากัศกร ฌี่จะต้องขอความเห็นชอบในการจับกุม
เหลืออยู่เพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
66 (1) หรือ (2) ซึ่งเป็นกรณีถือว่าเป็นเหตุที่จะออกหมายจับ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ใน
มาตรา 66 ดังนี้

มาตรา 66 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือ จำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่
เป็นหลักแหล่ง
- (2) เมื่อความผิดของผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือที่จำเลยถูกฟ้องนั้น
มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป
- (3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียก
หรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ใ้หนีไปก็ดี มีเหตุอันควรสงสัยว่าหลบหนี หรือจะไป
ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ดี
- (4) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งถูกปล่อยชั่วคราว มิสามารถทำสัญญาประกัน
ให้จำนวนเงินสูงกว่าเดิม หรือหาหลักประกันมาเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115

มีข้อสังเกตว่า แม้พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีอำนาจจับได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายจับ หากเป็นการจับโดยอาศัยเหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 66 (1) หรือ (2) ก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากบุคคลที่ระบุไว้ก่อน เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นในกรณีที่พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายจับ (โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66) หากเป็นการออกหมายจับโดยอาศัยเหตุ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (1) หรือ (2) ก็จะต้องขอความเห็นชอบก่อน เช่นเดียวกัน แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นการคดีความผิดที่โทษ คือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก และคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังมีคำสั่งที่ 62/2525 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2525 เรื่องมอบหมายให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคล โดยคำสั่งดังกล่าวได้ยกเลิกคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 735/2523 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2523 และได้มอบหมายใหม่โดยให้บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคล คือ

1. ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
2. นักปกครอง กระทรวงมหาดไทย
3. อัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
4. ผู้ช่วยอัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
5. อัยการพิเศษประจำกรม กรมอัยการ
6. พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดที่มีบุรี

โดยให้ผู้ได้รับมอบหมายพิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคล
แท่งปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ทุกกรณี

เมื่อข้อบังคับฉบับที่ 4 นี้ ออกประกาศใช้บังคับแล้ว จึงเป็นอันว่าการจับตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(3) ซึ่งเป็นการจับ "เมื่อมีเหตุอันควร
สงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี" และการจับกุมข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ
ซึ่งตามข้อบังคับฉบับที่ 2 ระบุให้ของขอความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบก่อนนั้น
เป็นอันยกเลิกไป

การคุ้มครองตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ทาง
กระทรวงมหาดไทยยังได้ออกระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ให้ตำรวจได้ถือปฏิบัติอีกด้วย
โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดรายละเอียดและวางวิธีการปฏิบัติขึ้นไว้อีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้
ตำรวจถือเป็นแนวทาง หรือเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ได้โดยถูกต้องเหมาะสม เป็นการ
ขยายความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นผลให้การจับกุมและตรวจค้น
เป็นไปโดยรอบคอบ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีนี้ได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กุมภาพันธ์
2498 เป็นต้นมา ซึ่งแยกออกพิจารณาในส่วนที่เป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ดังนี้

- (1) การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการจับกุม
- (2) การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจค้น

1. การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการจับกุม ได้มีกำหนดไว้ในลักษณะ 3 ซึ่งมีหลายข้ออาจสรุปได้ดังนี้

1.1 การจับกุมโดยทั่วไป มีระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

ตามข้อ 13 ของระเบียบกำหนดว่า "การจับกุม คือการที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือราษฎร ใช้อำนาจตามกฎหมายจับบุคคลผู้กระทำความผิด หรือสงสัยว่ากระทำความผิดในทางอาญา หรือจับตามหมายจับ เพื่อนำตัวผู้ถูกจับไปจัดการตามกฎหมาย

การจับนี้ แม้ผู้จับเพียงแต่แจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นให้ทราบว่า เขาคงถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ ทั้งนี้ก็อยู่ในการจับเช่นกัน"

ตามข้อ 14 ของระเบียบกำหนดว่า "การจับกุมนั้น เป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพ ในเมื่อมีความจำเป็น และให้ถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิด ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพึงคิดอยู่เสมอว่า เหตุที่จับกุมผู้กระทำความผิดก็เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษสนองตามบทกฎหมายบัญญัติไว้จะได้ เป็นทางป้องกัน และมีให้คนอื่นเขาเยี่ยงอย่าง วิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจอันพึงระมัดระวังก็คืออย่าง เดียวจับผิดตัว การปรามปรามนั้น เบื้องต้นเราต้องสืบสวนให้ได้ความจริงแน่ชัดว่าผู้ใด เป็นผู้กระทำความผิด มีหลักฐานมากน้อยเพียงใด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้กระทำความผิดโดยไม่ผิดตัว แม้หลักฐานจะยังไม่พอสอดคล้องกับศาลลงโทษ ก็ยังเป็นที่ยอมรับแก่ผู้กระทำความผิด เพราะคนใดกระทำความผิดถึงหลักฐานไม่พอให้ศาลลงโทษ แต่ประชาชนท้องถิ่นยอมรับว่าใคร เป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น เมื่อทางการตำรวจได้จับไม่ผิดตัว อย่างน้อยประชาชน

ก็เห็นความสามารถของตำรวจ และในเวลาเดียวกันก็เป็นทางทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำผิด หวาดเกรงท้ออาญ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราจับกันง่าย ๆ เมื่อจับผิดตัว โทษเลย ประชาชนจะถูกถูก โทษเลยผู้กระทำผิดตัวจริงจะถูกถูกในความสามารถของตำรวจ ก็เป็น ทางหนึ่งนี้อาจทำให้คนกระทำผิด หรือคิดกระทำผิดมีใจกำเริบไม่เกรงกลัวท้ออาญ จะเป็น ผลร้ายในการรักษาความสงบแก่หน้าที่ของตำรวจ ยิ่งไปกว่าที่ยังจับคนร้ายไม่ได้

ให้ฟังเข้าใจว่า วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการจับกุม ก็เพื่อประโยชน์ในการ ระวังปราบปรามเหตุอันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรืออาจจะเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันมิให้ ผู้กระทำผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้นหากกรณีใดไม่ใช่ความผิดที่เกิดขึ้นข้างหน้า หรือไม่จำเป็นต้องระวังปราบปรามในที่นี้ หรือเชื่อว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี โดยมีเหตุผล อันควร เชื่อได้แล้ว ก็ไม่สมควรทำการจับกุมผู้นั้นโดยทันที แต่ควรรีบเร่งสอบสวนพยานหลักฐาน ฝ่ายผู้กล่าวหา และรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ในการกระทำของผู้ นั้น ไว้ให้พร้อมมูลก่อน จนเห็นว่าคดีมีมูลพอฟ้องผู้ต้องหาคนนั้นได้แล้ว จึงดำเนินการจับกุมหรือ ออกหมายเรียกเพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ก็ย่อมจะเป็นการ เหมาะสม หากผู้ต้องหา เป็น พระบรมวงศานุวงศ์เป็นข้าราชการ เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี หรือ เป็นคนที่มีชื่อเสียงในทางสังคมแล้ว ต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก

1.2 การจับกุมพระภิกษุสามเณร มีระเบียบกำหนดไว้ในข้อ 39 ของ ระเบียบดังกล่าวดังนี้

ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนากระทำความผิดอาญานั้น ไม่มีกฎหมายในที่ใดบัญญัติห้ามมิให้ทำการจับกุมแก่ประการใด เจ้าพนักงานคงทำการจับกุม ได้ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ให้ระลึกไว้ว่า พระภิกษุสามเณรนั้นเป็นที่เคารพกราบไหว้ของ พุทธศาสนิกชน การกระทำใด ๆ ต่อพระภิกษุสามเณรนั้นจะต้องกระทำด้วยความเคารพสุภาพ

และอ่อนโยนในทุกกรณี แต่เมื่อทำการจับกุมตัวมาได้แล้วถ้าจำเป็นจะต้องควบคุม ให้ปฏิบัติ
ตามระเบียบที่วางด้วยการควบคุมต่อไป

1.3 การจับกุมข้าราชการชั้นสัญญาบัตร และชั้นตรีขึ้นไป มีระเบียบ
กำหนดไว้ในข้อ 24 ดังนี้

"เมื่อข้าราชการชั้นสัญญาบัตรและชั้นตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป ต้องหา
คดีอาญาให้ปฏิบัติดังนี้

1. การจับหรือออกหมายจับข้าราชการประจำการ ทั้งชั้นสัญญาบัตร
ชั้นตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งต้องหากระทำความผิดอาญานั้น ก่อนที่จะทำการจับกุม หรือ
ออกหมายจับให้ขอรับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของตน คือ

ก. ในกรุงเทพมหานคร ให้ขอรับความเห็นชอบจากผู้บังคับการ หรือ
ผู้รักษาราชการแทนขึ้นไป

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ขอรับความเห็นชอบ
จากผู้ว่าราชการจังหวัด หากผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เห็นชอบด้วย ให้รายงานขออนุมัติ
ไปยังอธิบดี หรือรองอธิบดีกรมตำรวจ

ค. การจับกุมข้าราชการชั้นพิเศษหรือเทียบเท่าขึ้นไป ทั้งในกรุงเทพ
มหานครและในต่างจังหวัด ให้ขอรับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย

เว้นแต่เป็นกรณีสำคัญซึ่งถ้าไม่ทำการจับกุมทันทีอาจก่อให้เกิดความ
เสียหายหรือผลร้ายอย่างอื่นขึ้นได้ เช่นกรณีที่ข้าราชการผู้นั้นกำลังอาละวาด หรือจะก่อ
การร้าย หรือกำลังจะหลบหนีหรือ เป็นกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นเองขอให้จับ หรือกำลัง
กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือจับตามหมายศาล เป็นต้น ก็ให้ทำการจับกุมได้ทันที

2. " ถ้านายตำรวจชั้นผู้บังคับการ หรือผู้รักษากฎหมายแทนขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร หรือผู้วาราชการจังหวัด หรือผู้รักษากฎหมายแทนขึ้นไปในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร เป็นผู้จับเอง หรือสั่งให้จับไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจากผู้ใด เว้นแต่กรณีการจับตาม 1.(ค)

เมื่อได้มีการจับกุมข้าราชการดังกล่าวนี้แล้ว ในกรุงเทพมหานครให้รายงานกรมตำรวจทราบ และให้พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีแจ้งผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกจับได้ทราบด้วย ส่วนในจังหวัดอื่นให้รายงานผู้วาราชการจังหวัดหรือผู้รักษากฎหมายแทนทราบ แล้วให้เป็นหน้าที่ของผู้วาราชการจังหวัด หรือผู้รักษากฎหมายแทนที่จะแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกจับทราบด้วย สำหรับกรณีการจับตามข้อ 1.(ค) นอกจากจะต้องปฏิบัติตามการรายงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ให้รายงานปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบ และให้พนักงานสอบสวนรายงานกรมตำรวจทราบ อีกทางหนึ่งด้วย"

1.4 การจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อ 43 และ 44 ระเบียบ
ได้กำหนดไว้เป็นการขยายความตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คือ

"ข้อ 43 เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องหาคดีอาญา ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับกุมหรือคุมขังหรือหมายเรียก
ตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา
เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภา หรือในกรณีที่จับในขณะที่กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกในขณะที่กระทำความผิด ให้รายงานไปยัง
ประธานสภาโดยด่วน และประธานสภาอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการคุมขังได้ ให้ปฏิบัติ
ไปตามคำสั่งนั้น

(2) นอกสมัยประชุม เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะทำการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้กระทำความผิดอาญาใดเช่นเดียวกับราษฎรทั่วไป แต่เมื่อจับกุมแล้วให้แจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ทราบโดยอัยาศัย

(3) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำความผิดนอกสมัยประชุม แต่ตามทางสอบสวนเพียงพอหลักฐานเมื่อถึงสมัยประชุมแล้ว เจ้าพนักงานจะจับหรือจะออกหมายเรียกไปควบคุมไม่ได้ เช่นเดียวกับที่เหตุเกิดในสมัยประชุม และให้ฟังเข้าใจว่า ถ้าเจ้าพนักงานประสงค์จะทำการจับกุมจักต้องรายงานของอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎรก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะทำการจับกุมและควบคุมตัวได้

ข้อ 44 การรายงานขออนุมัติเพื่อทำการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ดี การรายงานแจ้งการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ดี ให้มีหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงมหาดไทยพร้อมด้วยเหตุผลและความจำเป็นซึ่งจะต้องทำการจับกุมสมาชิกผู้นั้น รวมทั้งให้รายงานด้วยว่าหลักฐานในคดีนั้นมีมูลควรเชื่อถือได้เพียงไร เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ทำการติดต่อกับประธานสภาผู้แทนราษฎรตามควรแก่กรณีต่อไป

1.5 การจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าหลบหนีคดีอาญา ระเบียบในเรื่องนี้ที่กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ถูกจับกุมหลังจากที่ถูกจับกุมไปแล้ว โดยให้มีการตรวจสอบโดยเร็ว หากมิใช่ผู้กระทำความผิดแท้จริง ก็จะต้องรีบปล่อยไป ซึ่งนับว่าเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมอีกทางหนึ่ง แต่เป็นกรณีคุ้มครองหลังจากถูกจับกุมแล้ว ระเบียบดังกล่าวกำหนดไว้ในข้อ 64 ดังนี้

เมื่อทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าหลบหนีคดีอาญามาแล้วจะต้องรีบทำการสืบสวนสอบสวนให้มีความโดยแน่นอนว่าผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมนั้นมีความผิดฐานใดหรือไม่โดยเร็ว ครั้งแรกให้ตรวจสอบกับประกาศสืบจับที่มีประจำสถานีตำรวจนั้นเสียก่อน ถ้าไม่มีประกาศให้จับผู้นั้นจึงให้ปฏิบัติการดังต่อไปนี้

(1) พิมพ์ลายนิ้วมือของผู้นั้นแล้วส่งไปสอบตามยังกองวิทยาการหรือกอง
ตำรวจสอบสวนกลางประจำภาค ว่าผู้นั้นมีประวัติสืบจับหรือไม่

(2) สอบถามไปยังห้องที่อื่น เป็นภูมิสำเนาของผู้ถูกจับและห้องที่ใกล้ เคียง
กับสถานีตำรวจที่จับ ว่ามีกรณีเกี่ยวข้องของการตัวผู้ถูกจับหรือไม่

(3) ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลบหนีคดีอาญามาจากห้องที่ใด ให้สอบ
ถามไปยังห้องที่เกิด เหตุคดีนั้น

(4) ถ้าจับสิ่ง ของที่ทองสงสัยได้จากผู้นั้นควมหรือพบสิ่งของใดที่ทองสงสัย
โดยไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ส่งสิ่งของนั้นให้กองวิทยาการหรือกองตำรวจสอบสวนกลางประจำ
ภาคแล้วแต่กรณีตรวจสอบว่าตรงกับรูปพรรณของหายที่แจ้งหายไว้หรือไม่หรือสอบถามไปยัง
เจ้าหน้าที่ผู้ เกี่ยวข้องกับสิ่ง ของนั้น

(5) การจับผู้ทองสงสัยนี้ ขอบที่พนักงานสอบสวนจะให้มีประกันตัวไป เว้น
แต่จะมีเหตุผลพิเศษไม่ควรให้ประกันก็ให้บันทึกไว้ เป็นหลักฐานในสำนวน

เมื่อสอบสวนแล้วหมดข้อสงสัย ให้รีบปล่อยตัวไปโดยเร็ว

1.6 การจับกุมผู้ทนายทนายนั้นนอกจากจะได้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล
ตามที่กล่าวมาแล้ว ระเบียบดังกล่าวยังได้คำนึงถึงนโยบายของรัฐบาลความสัมพันธ์ไมตรีกับ
รัฐต่างประเทศด้วย เช่นในข้อ 45 บางส่วนที่กำหนดว่า"
.....ความลักษณะของ เอกสิทธิ์อันนี้ ถึงแม้ว่าบุคคลซึ่งมีตำแหน่งในทางทนายทนาย
ดังกล่าวแล้วนั้น จะยอมตนเป็นจำเลยให้พิจารณาพิเคราะห์ไม่ได้ ข้อความดังกล่าวแล้วในข้อนี้
ตำรวจต้องให้ความระมัดระวังอย่าง เป็นนิตย์ เพราะว่าการจับกุมบุคคลในตำแหน่งทนายทนายยอม

ถือกันว่าเป็นการคุกคามในต่อประเทศซึ่งเป็นเจ้าตำแหน่งทูตานุทูตของบุคคลเหล่านั้น ถ้าหาก
ว่าบังเอิญมีบุคคลเช่นนี้คนใดถูกจับกุม ตำรวจต้องปล่อยตัวโดยพลัน"

บรรคาสำนักรงานทูตก็ได้รับการคุ้มครอง โดยระเบียบนี้เช่นกันโดยข้อที่ 48
กำหนดว่า

บรรคาสถานที่และบริเวณซึ่งเป็นสำนักรงานทูต หรือสถานทูตใด ๆ นั้นอยู่ใน
ความคุ้มกันจากอำนาจตำรวจแห่งท้องถิ่นทั้งสิ้น ตำรวจจะเข้าไปในสถานที่หรือบริเวณเหล่านั้น
เพื่อกระทำการจับกุมหรือทอคมัตหมาย หรือกระทำการตรวจค้น หรือการยึดอย่างไร ๆ ไม่ได้
เป็นอันขาด นอกจากยื่นคำขอร้องต่อบุคคลในตำแหน่งทูตานุทูต และได้รับความยินยอมของผู้นั้น
เสียก่อนแล้ว จึงจะเข้าไปกระทำการดังกล่าวแล้วนั้นได้

ในกรณีที่เป็นการสงสัยว่าบุคคลใดมีฐานะทางการทูตหรือไม่ ระเบียบข้อ 49
ก็กำหนดว่า "ตำรวจพึงสันนิษฐานไว้ก่อนในทุกกรณีว่า บุคคลเหล่านั้นมีฐานะในทางการทูตด้วย"

ในระเบียบฉบับนี้เอกสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมถึงภริยาและบุตรของบุคคลใน
ตำแหน่งทูตานุทูต และคำว่าบุคคลในตำแหน่งทูตานุทูตให้รวมถึงเลขานุการ และผู้ช่วยประจำ
สถานทูตด้วย (1) และความคุ้มกันจากอำนาจตำรวจซึ่งให้แก่อัครราชทูตหรืออุปทูตนั้นยอมแผ่
ไปถึงลูกจ้างทุกชั้น เช่นเสมียน นักการ คนเฝ้าหรือคนใช้ด้วย และบุคคลใดที่ถูกจับกุมอ้างตน
ว่าเป็นลูกจ้างของสถานทูตหรือทูตานุทูตให้ตำรวจปล่อยตัวทันที หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าข้อ
บังคับดังกล่าวไม่เป็นความจริงให้ทำการสอบถามสถานทูตโดยพลัน (2)

(1)
ระเบียบ ข้อ 46

(2)
ระเบียบข้อ 47

ในกรณีที่มีปัญหาใด ๆ เกี่ยวกับเอกสารทางการทูตดังกล่าว ตำรวจพึงหลีกเลี่ยงการยกปัญหานั้นขึ้นกล่าวโดยตรง ให้ส่งเรื่องนั้น ๆ ให้กระทรวงต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการโดยพลัน (1)

สำหรับบุคคลในองค์การสหประชาชาติตามระเบียบนี้ได้รับการคุ้มครองจากอำนาจตำรวจ เช่นเดียวกับทูตานุทูตด้วย (2)

ส่วนกงสุล รองกงสุล โดยปกติตามระเบียบนี้ไม่ได้รับการคุ้มครอง เว้นแต่บุคคลนั้นๆ จะมีตำแหน่งในทางการทูตด้วย และโดยปกติแล้วในประเทศไทยกงสุลส่วนมากจะเป็นคณะเดียวกับทูตานุทูต ดังนั้นระเบียบนี้จึงกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ากงสุลมีฐานะเป็นทูตานุทูตด้วย (3)

นอกจากระเบียบนี้จะได้ให้ความคุ้มครองแก่ทูตานุทูตแล้ว ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ คือ กรณีการจับกุมผู้กระทำความผิดในเรือต่างประเทศ ระเบียบนี้ก็ได้ให้วิธีผ่อนปรนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าเกิดการกระทำความผิดขึ้นในเรือค้าขายต่างประเทศที่มีสัญชาติทางพระราชไมตรีและเป็นความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำความผิดเป็นพนักงานเรือลำนั้นเองหรือไม่ก็ตาม

(1) ระเบียบ ข้อ 50

(2) ระเบียบ ข้อ 52

(3) ระเบียบ ข้อ 49

ควรจะห้ามปรามให้งดเว้นการกระทำหรือกล่าวร้ายเสีย นอกจากยังขัดขึ้นจึงทำการจับกุม และควรแจ้งให้นายเวรทราบก่อนจึงทำการจับกุม เว้นแต่เป็นความผิดสำคัญที่จับกุมได้ แต่ใน ทุกกรณีก็ต้องพยายามอย่าให้เป็นไปในทางที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่ออัยาศัยไมตรีอันดี กับประเทศเจ้าของเรือนั้น (1)

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีฉบับนี้ยังได้ กำหนดถึงกรณีการจับกุมพนักงานรถไฟ การจับกุมพนักงานไปรษณีย์และคนขับรถทางประเภท การจับกุมบุคคลที่เป็นยามเฝ้าทรัพย์หรือสถานที่ แต่การจับกุมบุคคลในกรณีดังกล่าวเหล่านี้ ตามระเบียบได้กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองประชาชน โดยส่วนรวม ซึ่งอาจได้รับความเสียหายเนื่อง จากบุคคลดังกล่าวถูกจับกุมมากกว่าที่จะคุ้มครองตัวบุคคลผู้ถูกจับกุมเอง เช่น หากมีการจับกุม พนักงานรถไฟ ทำให้รถไฟต้องหยุดลงกลางคัน ประชาชนคนโดยสารจะเดือดร้อนเสียหาย (2) หรือจับกุมบุรุษไปรษณีย์ทำให้ส่งจดหมายไม่ได้ (3) หรือจับกุมบุคคลที่เป็นยามเฝ้าทรัพย์ หรือ สถานที่ ทำให้เจ้าของทรัพย์หรือเจ้าของสถานที่ได้รับความเสียหาย ไม่มีคนเฝ้าทรัพย์สิ่งของ อาจสูญหายไป (4) ระเบียบจึงได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้จับถือปฏิบัติ เช่น แจ้งให้หากคนมา ขับรถไฟแทน หรือผ่อนผันให้ขับรถไปถึงจุดหมายปลายทางเสียก่อน หรือให้หากคนมาส่งจดหมาย แทน หรือให้หากคนมาเฝ้าสถานที่แทน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งกรณีต่าง ๆ เหล่านี้จะเห็นได้ว่า ได้มี แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมนี้ ขยายออกไปถึงการ คุ้มครองสิทธิของผู้อื่นที่มีใช้ผู้ถูกจับกุมมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย

(1) ระเบียบข้อ 53

(2) ระเบียบข้อ 55, 56

(3) ระเบียบ ข้อ 57

(4) ระเบียบ ข้อ 66

2. การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจค้น

ตามระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติของพนักงานตำรวจในการค้นให้เป็นไปในทางให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนเพิ่มเติมจากที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแบ่งการค้นออกเป็น 2 ประเภทคือ การค้นตัวบุคคลและการค้นสถานที่

2.1 การค้นตัวบุคคลก็ยังคงแยกออกเป็นการค้นหาบุคคลที่ถูกจับกุมแล้ว ซึ่งไม่มีข้อจำกัดในการค้นเป็นพิเศษแต่อย่างใด แต่การค้นหาบุคคลที่ยังไม่ได้ถูกจับกุมจะต้องมีเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ (1)

(1) มีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือ

(2) มีเหตุอันควรสงสัยว่า สิ่งของที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลนั้นได้มาโดยการกระทำความผิด หรือ

(3) มีเหตุอันควรสงสัยว่า สิ่งของที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลนั้นมีไว้เป็นความผิด

การค้นตัวบุคคลที่ถูกจับแล้ว ตรวจค้นได้โดยไม่ต้องอาศัยหลักดังกล่าวแล้ว หากผู้ถูกตรวจค้นเป็นหญิง ต้องให้หญิงด้วยกันเป็นผู้ตรวจค้น

อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจตามกฎหมายที่จะค้นได้เช่นกล่าวนี้อีกตาม ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และสถานที่ค้นให้หาสถานที่ที่มิดชิดพอควรแก่สภาพแห่งท้องที่ เพื่อป้องกันอย่าให้ผู้ที่ถูกตรวจค้นได้รับความอับอาย

2.2 การค้นสถานที่ แยกออกเป็นการค้นหาในที่ระโหฐานและการค้น ในที่สาธารณะสถาน

การค้นที่ระโหฐาน จะกระทำได้ต้องมีหมายค้นและเจ้าพนักงานผู้ซื้อ
ในหมายค้นหรือผู้รักษาราชการแทนตามระเบียบราชการ เท่านั้นมีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจับ
การค้นตามหมายนั้น (1)

การค้นในพระราชวังหรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่แล้วจะไซ้หมายค้นไม่ได้ จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทยเสียก่อน จึงจะเข้าทำการค้นได้ (2)

การค้นที่ระโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นจะกระทำได้ต้องประกอบด้วย
เหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ (3)

- (1) เมื่อมีเสียงร้องขอให้คนช่วยเหลือมาจากข้างในที่ระโหฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่ระโหฐาน หรือ
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป
หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าผู้ที่ต้องการจับนั้นได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่ระโหฐานนั้น
- (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการ
กระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในที่นั้นและทั้งนี้ต้องมีเหตุอันสมควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำ
กว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นอาจจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(1) ระเบียบข้อ 73

(2) ระเบียบข้อ 71

(3) ระเบียบข้อ 74

(5) เมื่อที่รโหฐานที่จะคนั้น ผู้จะทองถูกจับเป็บ้านและการจับนั้น ได้มีหมายจับ หรือ ผู้จับมีอำนาจจับได้ โดยไม่ต้องมีหมายจับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มีอำนาจคนเพื่อหาตัวคนและสิ่งของกลางนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องมีหมายคน

(6) เมื่อที่รโหฐานที่จะเข้าคนนั้น เจ้าบ้านยินยอมให้เจ้าพนักงานเข้าคน และได้ทำหลักฐานลงลายมือชื่อชัดแจ้งยินยอมให้เข้าคนได้โดยไม่ต้องมีหมาย

(7) เมื่อพนักงานผู้จะเข้าทำการตรวจคน เป็นผู้มีอำนาจออกหมายได้เอง ทั้งเป็นกรณีทีออกหมายได้ด้วย

การคนที่รโหฐานไม่ว่าจะเป็นการคนโดยมีหมายคนหรือมีเหตุที่จะทำการคน โดยไม่มีหมายคน ความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะทองทำการคนในเวลา กลางวัน ซึ่งหมายถึง เวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึง เวลาพระอาทิตย์ตก เว้นแต่ได้เริ่ม คนตั้งแต่เวลากลางวันแต่การคนยังไม่เสร็จ จะตรวจคนต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้ หรือ ในกรณีที่มีกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง (1) และโดยระเบียบฉบับดังกล่าวนี้ก็ได้วางแนวทางไว้ว่า เป็นกรณีทีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าจัดการในเวลาปัจจุบันทันด่วน หรือฉุกเฉินวุ่นวาย ถ้ารอ ไว้ช้าไปจะไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์จำต้องจัดการให้ทันที มิฉะนั้นเหตุการณ์อาจเปลี่ยนแปลง เป็นผลร้ายหรือเสียหายในทางคดี เช่น ก่อให้เกิดผลไม่ได้ตัวผู้กระทำผิด หรือของ กลางหลักฐานของคดี หรือเหตุอื่นอาจก่อให้เกิด เป็นความผิดอื่น ๆ ต่อไปได้ ทั้งนี้ยอม อาศัยพฤติการณ์และข้อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ในที่รโหฐานแห่งหนึ่งลอบกระทำความผิดกฎหมายเฉพาะแต่ในเวลากลางคืน และการกระทำผิด เช่นนั้นทองอาศัยเข้าจับกุม ในขณะที่กำลังกระทำผิด จึงจะไต่ตัวและหลักฐานทองร้องให้ศาลลงโทษได้ หรือผู้ร้ายสำคัญ กำลังหลบซ่อนอยู่ในที่รโหฐานแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลจากอชิบตีกรมตำรวจ หรือผู้ร้ายราชการ จึงหวัดและถ้าไต่รับเข้าจับกุมในทันทีทันใดแล้วจะไต่ตัวคนร้ายสำคัญนั้นอย่างละม่อมก็ถือได้ว่า

(1)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96

รับส่งสินค้า การหีบบรรจุเงินหลวง ก็ต้องไม่ควรกระทำโดยพร้าหรือ และก่อนปฏิบัติให้
ระมัดระวังการใช้คุณสมบัติอย่างรอบคอบอย่างยิ่ง และมีเหตุผลอื่นที่จะเชื่อได้อย่างแน่นอน
(1)
จริง ๆ

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าได้ขยายความ
เกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนผู้ถูกจับกุมออกเป็นหลายประเภท ซึ่งมีได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย
แต่อย่างไรก็ดี มาตรการคุ้มครองผู้ถูกจับกุมและตรวจค้นดังกล่าวก็ถูกกำหนดให้อยู่ภายในขอบเขต
ของกฎหมายเท่านั้น หากขยายขอบเขตมาตรการคุ้มครองออกไปอาจจะกลายเป็นเรื่องช่วย
เหลือผู้ถูกจับกุมและตรวจค้นไปก็ได้ เพราะเป็นการกำหนดมาตรการเกินกว่าที่กฎหมาย
กำหนดไว้

โดยสรุปจึงเห็นได้ว่า การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมและ
ตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมตามหลักกฎหมายในประเทศไทยนั้น นอกจากจะมีกำหนดไว้ใน
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับ
กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา แล้วยังมีระเบียบการตำรวจเกี่ยว
กับคดีซึ่งออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกให้บังคับอีกด้วย บทบัญญัติต่าง ๆ
ดังกล่าวนี้จะเพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุม และตรวจค้นที่ไม่
ชอบธรรมหรือไม่เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันต่อไป

(1)

ระเบียบขอ 87-91

เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งได้ แต่อย่างไรก็ตามเรื่องที่ไม่ร้ายแรง แม้จะเข้ากรณีฉุกเฉิน
ที่กฎหมายอนุญาตไว้ก็ควรจะยกเว้นเสียบ้าง ให้หน่วยงานที่การตรวจคนโดยละม่อมเยา
ดูใจอย่างวิธีบรรยายและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ลงดำ เข้าในเขตบ้านเรือนที่จะค้นทุกคนต้อง
แต่งเครื่องแบบตำรวจให้ครบถ้วนเรียบร้อย และกระทำการโดยเปิดเผย ยอมให้โอกาส
ผู้ครอบครองสถานที่ที่จะ เรียกเพื่อนบ้านใกล้เคียงไปรู้เห็นได้ด้วย (1)
หากในกรณีดังกล่าว
มีเหตุอันควรสงสัยจะมีผู้ขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผลก็ให้มีอำนาจเอาตัวผู้นั้นไปควบคุมไว้
หรือดูแลไว้โดยพนักงานในขณะทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้ขัดขวางการค้นนั้น หรือถ้ามี
เหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลที่อยู่ในสถานที่ที่กำลังค้นนั้นเอาสิ่งของที่ของการพบผู้ซ่อนไว้ในร่างกาย
เจ้าพนักงานผู้คนมีอำนาจคนตัวผู้นั้นได้ แต่เจ้าพนักงานตำรวจควรระวังชี้แต่ในกรณีที่มี
เหตุอันควรสงสัยเกิดขึ้นเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นที่เห็นได้ว่า ถ้าไม่จัดการควบคุมหรือค้นตัวแล้ว
การค้นในเรื่องนั้นก็จะไร้ผล อย่างที่ขอสงสัยขึ้นก่อนที่จะมีเหตุอันควรสงสัยได้เกิดขึ้นจริง
(2)
เฉพาะหน้า

อนึ่ง วิธีการค้นในที่สาธารณะตามระเบียบฉบับนี้จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) แจ้งข้อความในหมายแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ ถ้าคนโดยไม่มีหมายให้แสดง
นามและตำแหน่งให้ทราบ แล้วบันทึกในหมายไว้ หรือบันทึกข้อความที่แจ้ง เป็นหลักฐานไว้

(2) ก่อนลงมือค้น ให้เจ้าพนักงานงานที่จะทำหน้าที่ตรวจคนทุกคนแสดง
ความบริสุทธิ์เสียก่อนแล้วจึงลงมือค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัว
ของผู้ครอบครองสถานที่นั้น หรือถ้าหา บุคคล เช่นกลาวนั้นไม่ได้ ก็ให้คนต่อหน้าบุคคลอื่นอย่าง
น้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานได้ขอรองมาเป็นพยาน เมื่อค้นแล้วก็ให้แสดงความบริสุทธิ์ เช่นกัน

(1)
ระเบียบขอ 75

(2)
ระเบียบขอ 76

(3) การคนที่อยู่หรือสำนักงานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ให้ทำค่อหนานู่นั้น ถ้าผู้นั้นไม่สามารถหรือไม่ทึคใจมากำกับจะกัญแทนหรือพยานมากำกับก็ไค่ ถ้าผู้แทนหรือพยานไม่มีให้คนค่อหนานูบุคคลในครอบกรัว หรือค่อหนานพยานคังกล่าวในวรรคก่อน (1)

สำหรับการคนในสาขารณสถานัน กุหมายไค่ เบิกโอกาสให้กระทำไค่อย่างกว้างขวางและกระทำไค่โดยเจ้าพนักงานตำรวจไม่ว่า เป็นตำแหน่งไค่และไมไค่จำกัดว่า จะเป็นเวลาไค่ จะมีหมายคนหรือไมไค่ กันั้น ระเบียบฉบับคังกล่าวจึงไค่กำหนดว่า "คองพึงเข้าใจว่าจะทำการตรวจคนไค่ในเมื่ค มีเหตุอันสมควร เท่านั้น" และ "จะคองอยู่ในขอบเขตที่ไมคองความเคือครอนว่าคาญแก่ประชาชนลัษณะและวิธีการที่จะปฏิบัติในการตรวจคนนี้ ให้เจ้าพนักงานตำรวจพยายามปฏิบัติในหลักการทำนอง เกี่ยวกับการคนในที่รโหฐานเท่าที่สามารถปฏิบัติไค่ตามความจำเป็นที่จะคองการตรวจคนหาตัวบุคคลหรือสิ่งของที่จะประกอบคดี" (2)

นอกจากนี้ ระเบียบฉบับคังกล่าวยังไค่กำหนดวิธีการปฏิบัติในการคนให้เหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศชาติอีกด้วย เช่น การคนวังของพระบรมวงศานุวงศ์ คังแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ขอรับอนุมัติจากผู้กำกับตำรวจขึ้นไปเสียก่อนในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ขอรับอนุมัติจากหัวหน้าสถานี หรือผู้บังคับกองตำรวจขึ้นไปเสียก่อน เว้นแต่เป็นการคนเพื่อจับกุมการกระทำผิดซึ่งหน้า จึงให้ทำการคนไค่ทันทีโดยไมคองขอรับอนุมัติ แต่เมื่อทำการคนแล้ว คองรายงานความลาคับให้กรมตำรวจทราบทุกครั้ง ไมว่า การตรวจคนนั้นจะไค่ผลเพียงไรหรือไม่ (3) หรือให้เหมาะสมกับสภาวะแห่งพฤติการณ์ เช่น การคนรถไฟ รถคองคัการ

(1) ระเบียบขอ 79

(2) ระเบียบขอ 85

(3) ระเบียบขอ 78